

СТАДНИЙ ІНСТИНКТ, КОНКУРЕНЦІЯ ТА ЗАБУТІ ТАЛАНТИ. ШАНСИ ТА РИЗИКИ ЕКОНОМІЗОВАНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ*)

АНОТАЦІЯ

В статті представлені актуальні світові тенденції в сучасних дослідженнях та університетській освіті. Авторитетний німецький вчений, президент «Фонду імені Олександра фон Гумбольдта» та професор Гельмут Шварц вказує на сильні та слабкі сторони економізації наукових досліджень у Німеччині та світі.

Ключові слова: економізація наукових дослідження, університетська освіта, таланти.

АННОТАЦІЯ

В статье представлены актуальные мировые тенденции в современных исследованиях и университетском образовании. Авторитетный немецкий ученый, президент «Фонда имени Александра фон Гумбольдта» и профессор Гельмут Шварц указывает на сильные и слабые стороны экономизации научных исследований в Германии и мире.

Ключевые слова: экономизация научных исследований, университетское образование, таланты.

SUMMARY

In the article the actual worldwide tendencies in the modern research and the academic education are presented. The celebrated German scientist, the President of the "Alexander von Humboldt Foundation" and professor Helmut Schwarz points out the foibles and the strengths of the economized research in Germany and in the world.

Keywords: economized research, academic education, talents.

Економічне мислення не є чимось новим навіть у світі науки, а репутація вже завжди була валютою, яка заслуговує грошей. Добрі дослідниці та дослідники запрошуються на роботу тим чи іншим університетом, або ж вони виторговують вигідні умови праці для себе та своїх команд співробітників у попередньому університеті, очікують більш кращих умов праці в лабораторіях та більше особистих свобод. Те, хто з ким співпрацює, хто фігурує у якості співавтора на якому місці важливої публікації, хто з ким обмінюється важливими результатами ще до самої публікації – все це є частиною традиційного мінового господарства серед науковців. На те, що при цьому мова йде не лише про приріст пізнань, але й про перші місця та про гроші – можна лише пожалітися як на економізацію досліджень, або ж сприйняти його як неминучий факт, котрий тримає напоготові як шанси, так і ризики.

До ризиків напевне належить стадний інстинкт щодо фінансової підтримки певних дослідницьких тем, котрі сліднують нагальному «мейнстріму» та обіцяють скорі прибутки завдяки швидким успіхам у прикладному застосуванні. Хоча дослідження, котрі орієнтовані

на практичне застосування, і є важливими та невід'ємними, не слід забувати про небезпеку того, що перспектива щодо щедро-текучих фінансових засобів підтримки багатьох людей заманює до протоптаної стежки; та що знижується мужність ступити на нові шляхи й шукати дійсних дослідницьких пригод. Якщо віддавати перевагу лише науковим проектам з потенційним ринковим успіхом, то це неминуче призведе до помилкових розподілів.

Також суперечливими є конкуренція за репутацію та гонитву щодо запрошення лише до себе компетентних умів. Ця боротьба за кадри, які є бажаними у міжнародному контексті, буде в майбутньому набувати значення, а також загострюватися. Щоб зробити дієвим принцип – добрі люди притягують до себе добрих людей – в дослідників вкладаються високо-дотаційні інвестиції, зокрема такими організаціями, як «Фонд імені Олександра фон Гумбольдта» (Alexander von Humboldt-Stiftung) та «Європейською дослідницькою радою» (European Research Council). Це матеріальне зобов'язання суспільних закладів одночасно сигналізує про те, яке місце приділяє політика першокласним науковим дослідженням. Інвестиції робляться у майбутнє, й окремим людям надається вільний простір, котрий утворює передумови для

* Переклав з німецької Володимир Абашнік.

ланцюга створення цінностей - від фундаментальних досліджень до застосувань їх результатів. Тут діє закон, що фінансові засоби підтримки надають свободу та виняткові рамкові умови.

Однак, було б наївно не вбачати загрози, які можуть виникати разом з цим рівнянням. Не дивлячись на те, що не лише поміж економічних аспектів є правильним надання найкращих пропозицій найкращим дослідникам та надання можливості кращим науковим закладам запрошувати до себе кращі уми, все ж є спокуса підвищувати свої перспективи на те, щоб зайняти бажане переможне місце попереду, завдяки боротьбі із застосування брудних засобів. Також фальсифікації й плагіати мають своє коріння у цих матеріальних аспектах, зокрема й у хворобливій переоцінці репутації. Подібне стосується й сліпого застосування бібліометричних даних, таких як місце наукових і навчальних закладів у загальних рейтингах та індекси цитування робіт. Тут навіть майже запрошують до маніпуляцій. А само-очищувальні сили науки необхідно довести до рівня посиленої чутливості та настільки активувати, щоб уникнути ще більшої нісенітності.

Далі, при всій міжнародній конкуренції та невпинному змагальному менталітеті не слід

забувати про те, що успіхи у наукових дослідженнях живуть не лише від верхівки дослідників. Передові дослідження своїм рівнем також завдячують блискучому, наполегливому викладанню та широкій університетській освіті. Одним із неприємних наслідків перебільшеної економізації досліджень також було б подальше віддалення укомплектованих за останнім словом техніки дослідницьких центрів та закладів від безнадійно відсталих навчальних закладів, зірок-дослідників від середньостатистичних науковців, для яких немає впевненої перспективи.

Зовсім не потрібно використовувати ніяких моральних категорій, щоб виступати тут за зміни, оскільки добре молоде покоління сьогодні гарантує репутацію завтра. Тим, хто сьогодні робить інвестиції у свої таланти, завтра не потрібно буде дорого купувати своїх зірок-дослідників. Може все ж таки є доречним - більш сильно практикувати цей економічний розум, аніж ми робили до цього?

Цей переклад зроблено за наступним виданням: Schwarz H. Herdentrieb, Konkurrenz und vergessene Talente. Chancen und Risiken einer oekonomisierten Forschung. In: Humboldt Kosmos, 99/2012, S. 17.

